

Dostupnost farmaceutických informací v ČR

ing. Rostislav Kudláček, CSc. SVI SÚKL Praha

Záměrem tohoto příspěvku je pro uživatele z oboru farmacie v České republice znepovolat možnosti získání zdrojů a konkrétních informací - užitečné je však představit reálnou dosažitelnost. Tento přístup je prospěšný i pro poskytovatele zdrojů informací - proto autor spolupracuje s Albertinou na presentaci výsledků svého snažení.

Nejprve je vhodné vymezit následující - předmětem zájmu jsou vědecké informace pro odborníky farmaceutického zaměření od vývoje, zkoušení, výroby, distribuce po poskytování a využití léčiv. Takto vymezené farmaceutické informace mají singulární postavení - i proto, že tento obor je úzce spojen s ostatními obory (biologie, medicína, chemie a pod). V poslední době lze ukázat na růst požadavků, které mají charakter kvalitativní i kvantitativní (tvorba doprovodné dokumentace k léčivu, kategorizace, správné praxe, množství poskytovatelů atd.)

Na otázku, jaký je stav **institucionálního zájmu** o farm. informace v ČR dostaneme srovnáním přístupu k této problematice v zahraničí; pro uživatele je tato problematika zpracovávána precizně a v celém rozsahu v International Pharmaceutical Federation, ve které pracuje sekce Pharmacy Information, Mezinárodní organizace klinické farmacie má svou sekci vědeckých informací a pod. V renomovaných farmaceutických časopisech lze nalézt pravidelně stránky věnované této problematice. Při seznámení s tímto materiálem lze poznat, že jde o ucelený program rozvoje této problematiky, zabývá se otázkou, co je předmětem, jakým způsobem se naplňuje, kdo jej provádí (patří sem i vzdělávání informačních pracovníků ale i uživatelů, v plném rozsahu je popis uveden v článku Ke koncepci sítě VISZ, publikovaném v časopisu Národní lékařská knihovna,) Pátrání po analogii u nás vede k závěru, že pozornost věnovaná farmaceutickým vědeckým informacím ze strany oficiálních a společenských organizací je nedostatečná přesněji řečeno zanedbatelná. O vědeckých informacích se nenajde prakticky nic v materiálech Farmaceutické společnosti i Společnosti pro zdravotnickou informatiku a vědecké informace ve zdravotnictví JČL JEP, České lékárnické komory, ani v materiálech pracovní skupiny pro zdravotnickou informatiku Ministerstva zdravotnictví není věnována této oblasti pozornost. Bližší posouzení této problematiky však více přísluší diskusi o postavení inf. pracovníka ve společnosti.

Při přípravě tohoto příspěvku byla snaha zjistit stav **poskytování farmaceutických informací v ČR** - tedy jak shrnutí poznatků o distributorech zdrojů, tak i o poskytovatelích těchto informací. K tomu byly podniknuty následující kroky:

1. Snaha o definování a zajištění "**nepodkročitelného minima**" (1997), které by zajistilo nejnutnější množství zdrojů informací v České republice (předpokládalo, se že tento materiál bude projednán především v pracovní skupině MZ);

1a. Výsledek je možné charakterizovat stručně - z oslovených asi 20 potenciálních poskytovatelů informací ve zdravotnických informačních zařízeních (většinou akreditovaných v této pracovní skupině pro služby veřejnosti - odpověděli 2 poskytovatelé informací - nevyjádřili se k celému problému.

2. **Anketa o poskytovaných službách**(1998) - a to jak mezi distributory zdrojů informací, tak i poskytovateli informací - bylo osloveno 12 poskytovatelů zdrojů a informací (nelze si klást nárok na úplnost tohoto adresáře. Rovněž tak neodpovězení na anketní dopis mohl mít nejrůznější důvody).

2a. Výsledek - lze konstatovat, že odpovědi (stav k 5. 5.) bylo více a byly obsažnější:

První v přehledu jsou **distributoři informací**

Tištěnou produkci poskytuje dostatečný počet dovozců, z vlastní zkušenosti mohu uvést dobré zkušenosti s :

Minerva vědecké knihkupectví - materiály z Evropy

Starman Bohemia - produkce z Ameriky -

CD-ROMy a elektronický přístup k databázím:

AlbertinaIcome Praha - celá poskytovaná produkce, především ve spolupráci s Knight-Ridder Information

ITS Suk (uvedeny jen ty, se kterými naše středisko spolupracuje s kteří odpověděli na dopis)

Poskytovatelé informací:

"hot line" stálou službu poskytují v České republice (viz článek ve zdravotnických novinách):

-FaF KU Hradec Králové

- Phoenix s.r.o.

- IS SVI SÚKL

Far. fakulta KU Hradec Králové Lékové zajišťuje informační centrum - službu, kterou poskytuje katedra sociální a klinické farmacie pro zdravotnickou a akademickou veřejnost. Zaměřuje se převážně na informace z oblasti farmakoterapie - vedlejší účinky a terapeutické použití.

Informační středisko Střediska vědeckých informací SÚKL - jeho rozsah poskytovaných služeb je uveden např. v článku ve Věstníku SÚKL.

Výzkumný ústav pro farmacii a biochemii, Praha poskytuje informace z oblasti výzkumu a vývoje léčiv. Zdrojem je excerpce odebíraných časopisů; souvisle tyto poznatky zpracovává vydáváním referátových časopisů. Knihovna odebírá značný počet časopisů z tohoto oboru.

Možnost poskytování informací uvedly ÚKIZ Veterinární a farmaceutická universita Brno, Ústav farmakologie LF KU Plzeň.

3. Internet - dostupnost zdrojů informací pomocí tohoto komunikačního prostředku. (Popis našich zkušeností je uveden v článku Využití Internetu v SVI SÚKL ve Věstníku SÚKL, květnovém čísle.)

Pro přehlednou práci s Internetem se vytváří v SVI vlastní seznam adres sledované problematiky, který zde pro zkrácení uvedeme (podrobnější rozvedení této problematiky není v předkládaném příspěvku možné).

Pro náš ústav, který je orgánem státní správy, je důležité napojení na ostatní orgány v České republice, sledování jejich materiálů a dalších potřebných údajů o nich (8 podrobně prohlédnutých adres). Ze zahraničních organizací jsou sledovány zdroje dokumentů zejména EU, OECD, FDA (asi 15 adres) a stránky sesterských institucí v různých zemích, zabývajících se též kontrolou léčiv (24 adr.).

Ve sledovaném oboru, farmacii, je důležitý přehled adres, na kterých je dostupný též seznam léčiv, komponent i léčivých rostlin (18 adr.), a soubor seznamů adres - celosvětové přehledy adres z oboru, které se liší svým rozsahem i hloubkou záběru (přes 20 adr.). V České republice je již několik speciálně zaměřených farmaceutických stránek (nalezeno 7 adr.) - např. FaF UK Hradec Králové, České lékárnické komory, podniku Léčiva a.s. a pod.. Analogickému účelu slouží stránky zahraničních organizací a institucí (přes 40 adr.).

Mimo farmacii se ukazují prospěšnými mnohé www stránky obecně ze zdravotnictví, které je opět výhodné rozdělit na seznamy adres, na adresy institucí v České republice a v zahraničí (dohromady je doposud prohlédnuto kolem 25 adr.). Z ostatních oborů jsou zaznamenány adresy z chemie a biologie

Speciálně pro poskytování zejména knihovnických služeb Střediska vědeckých informací pro farmaceutické obory jsou prohlíženy relevantní stránky v části Nakladatelství (časopisecká produkce včetně jejich obsahů nebo plných textů (10 adr.); informace o nakladatelstvích a jejich plány v české části (8 adr.) a zahraniční (36 adr. - některé umožňují prohledávání plánu produkce jednotlivého nakladatelství nebo i jejich seskupení). Dále je to pracovně označený soubor adres Střediska vědeckých informací (databázová centra 12 adr., Česká republika 18 adr. a ze zahraničí - 17 adr.). Vedle knihoven, informací o nich, se naskýtá možnost prohlížení jejich katalogů knižních a časopiseckých fondů. Do tohoto souboru jsou zařazeny i přímé vstupy do některých databází (informace o nich nebo prohledávání v nich) - Medline, seznamy norem, právních dokumentů a pod.

I krátkodobá zkušenost ukazuje, že celosvětová síť propojení personálních počítačů, Internet, je velmi vhodným a účinným prostředkem i pro získávání a zprostředkovávání vědeckých informací v oboru farmacie - lze vyzvednout např. nejvyšší aktuálnost. Ukazuje se, že je tedy prospěšným a užitečným pro vývojové pracovníky i výrobce ve farmaceutickém průmyslu, pro distributory i lékárníky, stejně jako pro pracovníky správních orgánů, činných v této oblasti. Jeho pomocí je možné nahlížet do katalogů knihoven, do databází bibliografických i faktografických a to jejich demoverzí i plných souborů (podmínky přístupu se musí zjistit v konkrétním případě), je možné organizovat elektronické konference, informovat o různých aspektech a novinkách ve vědeckých informacích. Na druhé straně si musí uživatel Internetu, především WWW stránek, uvědomit následující: síť není tvořena systematicky, na WWW stránky jsou zařazovány zdroje informací, odkazy na další adresy dle uvážení provozovatele stránky a podle jeho představ, co zařadit do sledované problematiky (v čemž ovšem spočívá určité kouzlo Internetu). V důsledku toho je však obtížné se v adresách, v jejich obsahu, orientovat a v jejich značném množství nalézt ty prospěšné a užitečné. Ukazuje se též, že kontakty informačního střediska s uživatelem informací pomocí Internetu i používání elektronické pošty je spolehlivější a pohotovější.

I když hledání v Internetu, upřesňování vhodnosti a užitečnosti nalezených stránek a zdrojů nemůže být nikdy ukončeno, je možné tvrdit, že v námi sledované oblasti vědeckých informací pro farmaceutické obory je Internet velmi prospěšný a účelný moderní nástroj, vyžadující ovšem trpělivé hledání a prakticky stálé prověřování získaných adres.

V dalším stadiu zkoumání a využívání možnosti přístupu ke zdrojům informací pomocí Internetu bude úkolem srovnávat jednotlivé výstupy z těchto zdrojů - formu tištěnou, elek-

tronickou na CD-ROMu a vzdálený přístup přímo do databáze - a to podle ceny přístupu, rychlosti získání informace a její aktuálnosti a zvolit některý z nich.

Souhrn všech poznatků z ankety, včetně přesných údajů o spojení je uveden na stránkách

<http://www.aip.cz/pharm.htm>

která je stále ve spolupráci s AIP aktualizována (na nich je nyní již zachycena kompletní produkce sponzora této konference).

Závěry:

1. Nabídka zdrojů informací plně uspokojuje vše dostižitelné na evropské a světové úrovni. Zde jen otázka důvěry, zkušenosti a pod. Distributoři zdrojů informací zde jediné omezení - poptávka informačních středisek. Realizace však tomu spíše neodpovídá - známy jsou např. upozornění představitelů evropských úrovní na nedostatečnou podporu vědeckým informacím, vybavení odborných knihoven.

Konkrétně v oboru farmaceutických informací jsou pokryty skoro všechny části (dle rozdělení, použitého v internetové stránce). Jsou zřejmě pokryty obecné otázky - bibliografické zdroje, literatura o informacích, legislativní dokumenty i lékopisy, zdroje informací o jednotlivých léčivech a komponentách - identita a pak farmaceutické údaje o jednotlivých léčivech. Autor nemá jen přehled o informacích průmyslového charakteru, zvláště o vstupu léčiva na trh, jeho registraci a pod.

2. Koordinovanost akvizice a souhrnná informovanost o provozovaných zdrojích je účelná.

3. Finanční otázky:

- nezformulované "nepodkročitelné minimum" a přístup státu i odborných organizací ve farmaceutických informacích;

- náhodnost v poskytování finanční podpory (libovůle sponzoringu);

- není stanovena cena resp. ztráta z nedostupnosti, neznalosti těchto informací

- odsouvání na podřadnější místo při řešení fin. otázek.